

quod dicitur *tuba*, causa secundi (per ho.), quod dicitur *voce*, causa tertii per hoc quod dicitur *jussu*. Et bene competit, quia per tubam designatur commotio rei inanimatae a re animata procedens, quod pertinet ad congregationem pulverum insensibilium, et inanimatorum. Vox autem est sonus sensibilis animati. In quo notatur recte calamitas respectu corporis sensibilis reformandi. Jussus autem est sonus rationalis, in quo notatur potestas rationalis super partem rationabilem super corpora uniendam. In collectione ergo pulverum tam dispersorum ostenditur persona patris, in reformatione membrorum ostenditur sapientia filii, in unione animae ad corpus notatur bonitas Spiritus Sancti, qui est nexus utriusque, propter hoc dicit Psal. 67. v. 14. *Dabit vocem suam vocem virtutis* (1). Ubi notatur quod ipse filius sive Christus erit causa efficiens resurrectionis corporum mortuorum (2).

(1) Vulg. *Dabit voci suae vocem virtutis*.

(2) In codice additur *non sed ex errore scribentis*; unde aliquantulum manca et confusa est periodus ex praecipiti amanuensis calamo. Quapropter debet suppleri, et exponi ex verbis ipsius S. Doctoris, qui de eadem re loquens in 4. di. 43. q. unica ar. 2. q. 1. et seq. ita de causa resurrectionis disserit: *In*

Circa errorem resurrectionis nota decem opinioniones falsas, et errores quorundam philosophorum, et aliorum plurium haeticorum. Primus error est Aristotelis, et suorum sequacium, qui proponendo, et sophisticè probando aeternitatem mundi, et per consequens (dicunt) generationem, et successionem esse aeternam, quia antecessit in infinitum, et non habebit finem generatio hominis (1), quod est contra Scripturam Gen. 1. *In principio creavit Deus coelum, et terram*; Luc. 21. *coelum et terra transibunt*. Quod si hoc esset, scilicet quod generatio esset aeterna, essent infiniti homines (2), et si essent infiniti homines, infiniti

Christo inchoata est resurrectio, et ejus resurrectio causa est nostrae resurrectionis, et Christus in quantum est Deus, est prima causa nostrae resurrectionis quasi aequivoca, sed in quantum est Deus et homo resurgens est causa proxima et quasi univoca nostrae resurrectionis. Causa autem univoca agens producit effectum in similitudinem formae suae; unde non solus est causa efficiens sed exemplaris respectu istius effectus. Vide supl. 3. p. q. 76. ar. 1. in corpore.

(1) Rationes falsas de aeternitate mundi ponit etiam, et refellit in contr. Gent. L. 2. c. 32. Unde opinioniones Aristotelis, Platonis, Democriti, Empedoclis, et Anaxagorae de productione mundi omnes sunt haeticæ ut ait 2. d. 1. q. 2. 5. c. prin.

(2) Eandem rationem iisdem verbis expressam habet 1.

resurgerent, et si infinita corpora replerent, essent infinita loca, et ita locatum esset et cresceret in infinitum, et locus similiter, et ita essent aliqua infinita simul actu, quod repugnat veritati. Secundus error est quorundam aliorum philosophorum, et eorum sequacium, qui ponunt animas multum fuisse ante creatas, quam essent infusae corporibus, et dixerunt, quod peccaverunt ante infusionem, et propter hoc detrusae sunt in corporibus tamquam in carcere (1): quae opinio impugnat resurrectionem; quia si hoc esset, anima non appeteret naturaliter et secundum sui naturam iterum uniri corpori, et ideo non jungeretur corpori ad gloriam, sed magis ad poenam, si corpus esset carcer animae, et ita vacuaretur ratio unionis animae ad corpus, quae unitur ei ut forma et perfectio ejus; contra quod est; quia si anima esset in corpore tamquam in carcere, non esset anima perfectio corporis, quia incarceratus non est perfectio carceris,

p. q. 46. 2. in octava objectione. In illo articulo demonstrat, num dum incepisse esse articulum fidei.

(1) V. l. p. q. 118 ar. 3. ubi ejusmodi errores Origenistarum ac Priscillianistarum solide proterit

propterea non inesset animae naturalis appetitus perpetuae ligationis cum corpore 2. Cor. 5. v. 4. *nolumus expoliari sed supervestiri.* Tertius error Pythagorae est et suorum sequacium, qui dicunt animas devolvi de corpore in corpus, quam opinionem habuit, qui habuit morbum memoriae, putans vera esse, quae accepit in somnis. Somnians enim de bello putavit, animam suam vidisse factum illius belli in alio corpore; quae opinio destruit resurrectionem corporum, quia si resurgeret anima, nesciretur in quo corpore resurgeret, an in uno, an omnibus; quia si in uno non esset generalis resurrectio, si in omnibus oporteret quod divideret se, alioquin non posset implere plura corpora. Quartus error est Epicureorum, qui dixerunt animam interire cum corpore. Unde dicunt impii Sap. 2. v. 4. *apud se non recte cogitantes; non est refrigerium in fine hominis, et non est, qui agnitus sit reversus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus tamquam non fuerimus; quia extinctus cinis erit cor nostrum, et spiritus diffundetur tamquam mollis aer.* Sed quod anima non pereat cum corpore, probatur sic: substantia, cujus esse dependet a corpore, et virtus ejus, et operatio ejus dependet a corpore;

unde e contrario si virtus vel operatio non dependet a corpore, nec substantia dependet a corpore. Sed constat quod operatio virtutis intellectivae non dependet a corpore, quod patet, quia non habet instinctum corporeum; intelligit enim quaedam non per abstractionem a phantasmatibus, sed per se ipsam intelligit (1), ut sunt prudentia et justitia; ergo nec ejus esse dependet a corpore. Hoc etiam patet in raptu, et in prophetia. Praeterea omne mortale sua duratione paulatim debilitatur, et deficit donec deveniat ad ultimum defectum, qui est mors. Sed virtus intellectiva sua duratione invalescit, et proficit, quanto enim diuturnior et antiquior, tanto est validior ad intelligendum; quia sicut dicitur: in antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia. Ergo est incorruptibilis (2). Quintus error est Valentini qui simpliciter carnis resurrectionem negavit; contra quod dicitur 1. Cor. 15. v. 42. *Si Christus praedicatur, quod resurrexit a mortuis, quomodo dicunt in vobis quidam, quod resurrectio mortuorum*

(1) V. 1. p. q. 89. a 4. et seq. per totam quaestionem.

(2) V. Contr. Gent. L. 2. C. 55.

non est? Sextus est error Hymenei, et Phyleti, contra quos Apostolus dicit 2. Timot. 2. v. 18. *quod a veritate ceciderunt dicentes resurrectionem (esse) jam factam* (1). Vel quia non credebant resurrectionem esse nisi spiritualem, vel quia non dicebant alios resurrecturos nisi illos; qui cum Christo resurrexerunt. Septimus est quorundam haeticorum modernorum qui dicunt resurrectionem futuram, non tamen eorumdem corporum, sed animae resument quaedam corpora coelestia. Contra quos Apostolus dicit 1. Cor. 15. v. 53 *oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem*. Octavus error est Eutichi Patriarchae constantinopolitani, qui posuit, quod corpora nostra in resurrectione erunt aerea, vel vento similia, sicut narrat Origenes XIV. Lib. moralium, contra quod, est quod Dominus post resurrectionem suam corpus suum discipulis palpandum praebuit dicens Luc. ultimo. v. 39. *palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere*; et Apostolus Philip. 3. v. 21. *reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae*.

(1) V. D. Thom. Lect. 3. in 2. Tim. 2. v. 18.

Nonus error est quorundam dicentium, quod corpora humana in resurrectione vertentur in spiritum. Contra quos dicitur Luc. ultimo v. 39. *Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Decimus est error Cerinti, qui mille annos post resurrectionem in terreno regno Christi fabulabatur futuros, in quibus homines carnales ventris ac libidinis voluptates habebunt: contra quod dicitur Matth. 22. v. 30. *in resurrectione neque nubent neque nubentur.* Quidam etiam dixerunt quod post resurrectionem mortuorum in eodem statu, in quo nunc est, mundus manebit; contra quod dicitur Apoc. 21. v. 1. *vidi coelum novum et terram novam;* et Apost. dicit Roman. 8. v. 21. quod *ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei.* Et contra omnes istos errores dicitur 1. Cor. 15. v. 51. *Omnes quidem resurgemus.* Et in symbolo Apostolorum dicitur: *Carnis resurrectionem,* et in alio symbolo patrum dicitur: *expecto resurrectionem mortuorum.* (1)

(1) Symbolum patrum publice cantatur in missa quia editum fuit fide jam manifesta, et ecclesia jam pacem habente, et est declarans symbolum Apostolorum editum tempore persecutionis fide nondum propalata. Ideo symbolum Apostolorum

Circa assertionem, et resurrectionis probationem, notatur quod resurrectio potest probari quadrupliciter; primo per rationes, secundo per similitudines rerum naturalium, tertio per auctoritates sacrae scripturae, quarto per inconvenientia, quae sequerentur si non esset resurrectio. Rationes autem ad probandam resurrectionem corporum aliae sumuntur de ordine Creatoris, a quo est resurrectio; aliae ex ordine creaturarum, cum quibus est resurrectio, (idest) animae ad corpus, ad cuius perfectionem est resurrectio.

Ex ordine vero Creatoris tripliciter: aliae sumuntur ab eius justitia, aliae ab eius sapientia, aliae ab eius bonitate. Ab eius justitia sic. Certum est, quod divina justitia tribuit unicuique juxta opera sua. Sed hoc non fit in hac vita (1), ergo in alia; unde restat, quod post hanc vitam retribuetur corpori et animae bonum

occulte dicitur in prima, et in completorio, quasi contra tenebras errorum praeteritorum, et futurorum. 22. 4. 4. 9. ad 6. et 3. d. 25. q. 1. a. 1. q. 3. 4.

(1) Hoc enim probatione non indiget, cum evidentissime pateat ex aerumnis quibus infelix haec vita agitur; quinimmo impii ludibundi ducunt in bonis dies suos; justi vero saepius afflicti lugent. Vide Lactantium 1. 3. inst. c. 17. et Chrysostomum serm. 4. de provid.

vel malum, quia anima non peccavit sine corpore, nec corpus sine anima. Psal. 93. v. 15. *quoadusque justitia convertatur in iudicium.* Ab ejus sapientia sumitur sic. Quia summi artificis sapientiae est disponere omnia ordinatissime. Sed omnis natura habet nobilissimum esse in homine; habet enim esse cum lapidibus, vivere cum plantis, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis etc. sicut dicit Gregorius; ergo vel resurget homo, in quo est status universitatis ordinatissimus, et pulcherrimus, vel artifex erit insipiens, qui est Deus; quod est falsum, quia sapientissimus est psal. 146. v. 5. *sapientiae ejus non est numerus.* Propter quod vocatur homo omnis creatura. Marci ult. v. 15. *praedicate evangelium omni creaturae.* Ab ejus bonitate sumitur sic. Si corpus non resurget, non est perfecta bonitas apud ipsum, quia illi, qui duce sapientia reguntur in bono, invenirent se deceptos; illi vero, qui male vivunt, sapienter agerent 1. Cor. 15. v. 19. *si in hac vita sperantes sumus, tantum in Christo miserabiliores sumus omnibus hominibus* (1). Malach. 3. v. 14. *vanus*

(1) Vulg. *Si in hac vita tantum in Christo sperant sumus* etc. Integra vulgata est, postpositio verborum veloci scribentis error est.

est qui servit Deo, et quod emolumentum quia custodivimus praecepta ejus? Et postea sequitur v. 15. *ergo nunc beatos dicimus arrogantes.*

Ex ordine creaturarum sumitur ratio resurrectionis tripliciter; primo ab earum esse; quia est substantia omnino corporalis, ut ista corporalia; quaedam omnino incorporalis, ut angelus; rectum ergo erit, ut quaedam sit partim corporalis et partim incorporalis, ut homo corporalis ex parte corporis, spiritualis ex parte animae. Secundo ex earum compositione, quia secundum auream catenam Pythagorae (1), quae est connexio et ordo rerum, est quaedam creatura composita corporalis non cognitiva, ut corporalis; quaedam simplex et incorporalis cognitiva ut intelligentia; sic congruum erit, ut sit quaedam media partim simplex et partim composita; partim cognitiva, et partim non cognitiva ut homo partim sic, et partim sic. Tertio ex comparatione ejus ad universitatem, quia omnis natura habet nobilissimum esse in homine; habet enim esse cum lapidibus, vivere cum arboribus et plantis, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis. Sed si homo non resurget,

(1) V. 2. d. q. 1. C. et Metaph. lec. 8. m. et phy. 3. lec. 3. f.

non participaret omnem creaturam divinam bonitatem, nec fruere ea; sed homo resuscitatus, et glorificatus fruere Deo, et in eo, scilicet in homine, fruere Deo omnis creatura, cum omnis creaturae nomine designetur homo secundum Gregorium, ut dictum est supra.

Ex ordine animae ad corpus probatio sumitur sic. Habet enim anima quasdam potentias et dependentias in comparatione ad corpus quae non possunt perferri nisi in corpore (1): beatitudo autem est perfectio plena; ergo aut nunquam erit beata, aut oportet eam incorporari. Secunda sumitur sic: quia animae inest naturalis appetitus perpetuae ligationis cum corpore; sed si naturaliter inest ei, non privabitur suo desiderio naturali, quia natura nihil facit frustra, et nullus appetitus cassus a Deo creatus est (2); ergo pervenire potest ad perpetuam ligationem cum corpore; sed non in hac vita, ergo in alia. Tertia sumitur sic: anima est perfectio corporis (3), sed perfectio ordinatur ad perfectibile, et perfectibile dependet a perfectione; ergo non potest

(1) V. 1. p. q. 76. 1. 6.

(2) Cont. Gent. 1. 2. c. 55.

(3) 2. 2. q. 2. 1. 3. et de verit. q. 26. 1. 7.

esse perfecta beatitudo sine altero (1). Apoc. 6. v. 11. *datae sunt illis singulae stolae, scilicet beatitudo animae, et dictum est illis id est a Deo inspiratum ut requiescerent tempus adhuc modicum patienter expectando; et dicitur modicum quia brevis est cursus huius temporis respectu aeternitatis, donec impleatur numerus etc.* quia anima naturaliter appetit suum corpus vivificare, et huiusmodi appetitus affligeret eam, nisi speraret aliquando, se hoc consecuturam, scilicet suum corpus vivificare. Quarto probatur resurrectio per similitudines (2) rerum naturalium quadrupliciter. Prima similitudo sumitur a re inanimata, quia de pulvere fit vitrum lucidissimum per artem, et ministerium hominis; sed si hoc potest artifex homo, qui est creatura, multo fortius et nobiliter, et pulchriori modo Creator artificis de pulveribus nostris reformabit corpora lucidissima et gloriosa Matth. 13 v. 43. *fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.* Et ideo Aposto-

(1) V. sup. 3. p. q. 75. a. 1.

(2) Similitudines, quas adducit licet non sint strictiori iure demonstrationes, intersunt tamen explicandis ornandisque rationibus, nam similitudo est relatio equiparantiae, non tamen saepe denotat utrumque extremorum, ut dicit 1. p. q. 1. 3. ad 4.

lus admirans incredulitatem talium ait Rom. 9. v. 21. *an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud quidem in contumeliam?* Secunda similitudo sumitur a re animata vegetabili, quae mortua in grano resurgit in herbam vel spicam. 1. Cor. 15. v. 36 *inspiciens tu quod seminas, non vivificatur nisi prius moriatur.* Tertia sumitur per similitudinem rei animatae sensibilis, quae redacta in cineres ex eisdem cineribus resurgit in phoenicem (1); sed si hoc potest natura, multo fortius et nobilius in corpore

(1) Ne quis S. Doctorem nimiae credulitatis accuset, quod phoenicis exemplum adduxerit. Certe non satis constat inter zoologos de illius existentia. Alii enim fabulis amandant quidquid de eo fertur, alii pro vero habent phoenicem esse pavone pulchriorem, aquilae magnitudine, auri fulgore circa collum, cetera purpureum, roseis pennis caudam distinguentibus, caput plumeo apice juxta Plinii descriptionem lib. 10. nat. hist. c. 2. Praeterea consentiunt in eo, quod novus phoenix ita de veteri producat, ut vetus in eo quasi ex seipso videatur reviviscere, unde Lactantius Firmianus carmine de phoenice Christum adumbrante:

*Unica sed vivit morte resecta sua:
Nam penit ut vivat, se tamen ipsa creat:
Ut possit nasci haec appetit ante mori.*

S. Thomas ergo hypothetice loquitur, dum ex his quae de phoenice

nostro Dominus naturae. Quarta sumitur per similitudinem rei coelestis, quae oritur, et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens girat per meridiem, et flectitur ad aquilonem. Augustinus: si cursum rerum naturalium inspiciemus, certius est nobis resurrectionem futuram, quam eras oriri solem.

Tertio probatur, et ostenditur resurrectio mortuorum per inconvenientia, quae sequuntur si resurrectio non esset. Primum inconveniens surgit ex comparatione corporum nostrorum ad Corpus Christi; quia si Corpus Christi, quod est caput, resurrexit, inconveniens esset quod nos, qui sumus membra, non resurgeremus. 1. Cor. 12. v. 26. *sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra;* 1. Cor. 15. v. 16. *nam si mortui non resurgunt, Christus non resurrexit.* Secundum inconveniens sumitur ex comparatione corporis nostri ad animam, quia cum corpus fuit socius in passione, inconveniens esset si non esset socius in consolatione.... quoniam existentiam, neque quoad virtutem, neque

dicuntur vel vera, vel falsa sint, sumit similitudinem. Ita sese gesserunt Sancti Patres Clemens 1. 5. Apost. constit. c. 6. S. Cyrillus cathed. 18. S. Ambrosius 1. 5. Hex. c. 23. aliique, qui ad probandam resurrectionis possibilitatem imaginem ex phoenice sumpserunt.

quoad malitiam separatim anima pertransivit sine corpore. Ideo ambo simul retributionibus fruuntur. 2. Cor. 5. v. 10. omnes stabimus ante tribunal Christi recepturi prout in corpore gessimus etc. Tertium inconueniens sumitur ex comparatione corporis nostri ad alia corpora, quia alia corpora innovabuntur in melius. Inconueniens esset si corpora nostra non reciperent meliorem statum quam nunc habeant. Quod autem alia corpora innoventur, patet Apoc. 21. v. 1. *Vidi coelum novum, et terram novam.* Quartum inconueniens sumitur ex comparatione musicae, quae est in numeris sensibilibus ad musicam quae est in numeris exemplaribus. Quia dicit Augustinus: Omnis musica quae est hic in numeris sensibilibus erit delectabilior in numeris exemplaribus (1). Sed anima erit conformis Deo; ergo

(1) De musica agit S. Thomas. i. psalmo. 32. in principio *rectos decet collaudatio: confitemini Domino in cithara, in psalterio decem cordarum psallite illi.* Unde consonantiae musicae immutant hominis affectum, quae si in istis creatis ita iucunde mentem recreat, quid erit in plenitudine, et in causa omnis suavitatis, ac dulcedinis? In spiritu musica erit perfecta consonantia cum divinis ideis, in corpore vero per harmoniam suavissimam ex gaudio mentis in corpus redundantem. » En quid sibi volunt exemplares numeri.

in anima erit musica iucundissima; sed diffusius est gaudium interius, quam progreditur exterius, quam cum gaudium intus retinetur. Ergo musica quae erit in mente, erit etiam in corpore, alioquin esset inconueniens. Apoc. 5. v. 9. *Cantabant sancti canticum novum ante sedem Dei et Agni et resonabat terra in voces eorum.* Augustinus: *vacabimus, amabimus, laudabimus.*

Quarto probatur et ostenditur resurrectio per auctoritates sacrae scripturae novi et veteris testamenti (1). Dicitur autem Isai. 26. v. 19. *vivent mortui tui; interfecti mei resurgent.* Job. 19. v. 25. *scio quod redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum, et rursus circumdabor pelle mea, et videbo salvatorem meum. quem visurus sum ego ipse, et non alius.* Ezech. 37. v. 5. *haec dicit Dominus ossibus his: ecce ego immittam in vos spiritum et vivetis, et infra aperiam tumulos vestros, et educam vos de sepulchris vestris, et scietis quia ego Dominus. Cum aperuero sepulchra vestra, et eduxero vos de tumulis vestris, et dederò spiritum in vobis, et*

(1) Easdem auctoritates plerumque affert in sup. 3. p. 9. 74. 3 et seqq.